

KÉTSZÁZ ÉVE SZÜLETETT LISZT FERENC

„Engedtessek meg nekem,
 hogy a születésemtől a halálomig
 szívben és lélekben magyar maradjak”

Liszt és Budapest címmel időszaki kiállítás nyílt Budapesten 2011. március 18-án, a *Liszt Ferenc Emlékmúzeum* (Régi Zeneakadémia) épületében. A kiállítás tematikája felöleli Liszt pest-budai tartózkodásait az 1823-as első fellépésétől kezdve az 1886-os búcsúhangversenyéig. A tárlat felépítésének gerincét Liszt budapesti tartózkodásának főbb eseményei alkotják: az 1839–40-es első hazatérés, az 1846-os látogatás, 1856-ban az *Esztergomi mise* nyilvános főpróbája a Nemzeti Múzeumban, 1865-ben a *Szent Erzsébet oratórium* bemutatója a Vigadóban, valamint 1867-ben a *Magyar Koronázási mise* és 1875-ben a Zeneakadémia megalapítása.

Domokos Zsuzsanna, a Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont igazgatója, a kiállítás kurátora bevezetőjében felidézte Liszt ünnepi beszédét, melyet 1840. január 4-én mondott köszönétképp a Nemzeti Színházban, a díszkard átadása után, a korabeli nyelvezetet megtartva:

„*Drága Honfitársaim – mert itt lehetetlen pusztán közönséget látnom – a kardot, mely nekem oly nemzet képviselőitől nyújtott, kinek vitézsége s lovagiasága oly közönségesen bámultatik, egész éltében őrzeni fogom, mint a legbecsesb, szívem előtt legdrágább kincsét. E kard ez órákban gyenge és békés kezekbe tétetett. Nem jelkép ez? Nem az van-e ezáltal kimondva, hogy Magyarország, miután magát annyi csatásikon dicsőséggel övezte, jelennen a művészetektől, literatúrától, tudományoktól, mindannyi barátaitól a békének várja újabb koszorúit? Nem az van-e ezáltal mondva, hogy az értelmesség és a munka embereinek mai nap szintoly nemes feladás, szintoly magas hivatás jutott közöttünk? ... Igen, Urak, minden törvényes és békés eszközzel törekedjünk e munkán, melyben mindnyájunknak részt kell vennünk, kinek-kinek erejéhez, módjához képest.*”

A 29 éves Liszt szavai meghatározóak maradtak egész életére, s kijelölték azt az utat, mellyel tettekre váltva fejezte ki hazaszeretetét, és a mó-

dot, amivel a magyar társadalmat, kultúrát kívánta szolgálni. Ezért a jelenlegi kiállítás, mely Liszt és Pest-Buda, majd Budapest kapcsolatára épül, a konkrét események felelevenítése mellett *Liszt magyarságának sokrétű megnyilvánulását is igyekszik bemutatni* – hangsúlyozta az intézmény igazgatója. Majd felidézett egy epizódot az életrajzból: Mikor a gyermek Liszt 1823-ban először hangversenyezett Pesten, még édesapja fogalmazza meg nevében a plakátot, hogy rendkívüli tehetségével majdan hazájának kíván dicsőségére válni. Szimbolikus ez a pillanat: a magyar polgári társadalom kialakulásának küszöbén állunk, mely *Széchenyi István* és *Wesselényi Miklós* törekvései alapján bontakozott ki.

A kiállítás kurátora felidézte, hogy Széchenyi 1825-ben alapította meg a *Magyar Tudományos Akadémiát*. A kiállítás tematikájában a *Széchenyi–Liszt* párhuzam szinte magától kínálkozik, hiszen már 1840-ben személyesen is találkoztak, és Széchenyi naplójából tudjuk: Liszt 1846-os hazalátogatása idején többször vendégeskedett nála és Batthyány Lajosnál. A kölcsönös rokonszenv alapja minden bizonnyal gondolkodásuk hasonlósága volt. Liszt minden tőle telhető módon támogatta a magyar kultúrát. Köztudott tény, hogy jótékonyági koncertjeivel számos kulturális intézményünk, korabeli egyesületünk megalapítását, fejlesztését segítette elő, köztük a *Magyar Nemzeti Színházat*, a *Nemzeti Konzervatóriumot*. A *Magyar Zeneakadémia* az ő nemzetközi látókörű koncepciója nélkül nem válhatott volna magas rangú intézménnyé. Az viszont kevésbé köztudott, hogy a *Magyar Filharmóniai Társaság* megalapításának ötlete is tőle származik, ezt a Weimarban nála vendégeskedő Doppler Ferenc leveléből tudjuk. Az ötletet Erkel Ferenc a Doppler-testvérekkel együtt nagy örömmel fogadta, akik végül létrehozták a Társaságot.

Liszt magyarországi tevékenységének tárgyalásakor a szerényebb, de nagyon fontos mozzanatok általában kevésbé kerülnek előtérbe. Például az, hogy a társadalmi fejlődés és együttlét egyik fon-

tos formáját, a *dalárdák* működését Liszt nemcsak kompozícióival segítette, hanem vette a fáradságot arra, hogy a beadott pályaműveket értékelje és javaslataival segítse a szerzők munkáját. Ezért a múzeum középső szobájában bemutatott anyag, mely időrendben halad, nemcsak a pesti tartózkodás eseményeit mutatja be, hanem olyan kapcsolatokot is, amikor külföldön tartózkodva segítette a magyar főváros zenei életét. Ittlétekor rendszeresen eljárt a különböző kórusgyesületek próbáira, tanította őket, repertoárjukat bővítette itthon még kevésbé ismert kompozíciókkal, de szeretettel járt el például az angolkisasszonyok leány növendékeihez is, akiket tanított, éneküket kísérte, és szívesen játszott nekik.

Domokos Zsuzsanna rámutatott: Liszt nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy mint előadó, de főként mint zeneszerző szolgálja a magyar kultúrát. Korának szinte minden fontos magyarországi eseményén jelen volt műveivel. Vörösmarty hozzá szóló ódájára válaszul a szabadságharc hőseit sirató *Funerailles-t* és a *Hungária* című szimfonikus költeményt komponálta, amelynek ősbemutatóját maga vezényelte a Nemzeti Színházban 1856-ban, ugyanabban az évben, mikor az *Esztergomi Bazilikát* az ő ünnepi miséjével szentelték fel. A mise nyilvános főpróbáját a *Magyar Nemzeti Múzeum* dísztermében tartották, majd az esztergomi előadás után a pesti *Belvárosi templomban* is előadták. A mise oly nagy lelkesedést váltott ki, hogy mikor Liszt két évvel később Pestre jött, ismét műsorra tűzték. József nádor fiatalon elhunyt lánya számára építtette a *Hermina* kápolnát, melyet Liszt férfikari miséjével, az ő vezényletével szenteltek fel 1856-ban.

A *Szent Erzsébet legendával* Lisztnek az volt az óhaja, hogy a magyarországi születésű szent életéről szóló oratórium az új magyar zenei irodalmat gyarapítsa, annak szerves részévé váljon. A *Magyar Koronázási mise* az ország sorsdöntő eseményéhez kapcsolódik. 1873-ban maga vezényelte a gróf *Andrássy Gyulának* ajánlott *Szózat* és *Hímmusz* című művét. 1884-ben eredetileg Erkel Ferenc *István király* című operájának bevezetéséhez szánta a *Magyar király dalt*, az Operaház megnyitására. Megzenésített Petőfi- és Jókai-költeményeket is.

Egész életén át komponált magyar rapszodiákat, amelyek elnevezésében a görög rapszódoszra, énekmondóra utal, hiszen ezekkel a művekkel az volt a célja, hogy az általa magyar eredetűnek tartott zenei anyagot saját feldolgozásában megismertesse egész Európával. Számos magyar rapszodiát ajánlott magyar barátainak, mint például August

Antalnak, Teleki Sándornak, Munkácsy Mihálynak. A *Rákóczi Induló* pedig, későbbi *15. magyar rapszodiája* nemcsak számára, hanem a korabeli magyarság tudatában is a *nemzeti összetartozás jelképe* volt. Liszt, ha csak tehette, műsorára tűzte.

Utolsó magyar vonatkozású műve a *Magyar Történelmi Arcképek* sorozata volt, melyet egy évvel halála előtt fejezett be. Ebben emléket állít az általa nagyra becsült magyar személyiségeknek: Széchenyi Istvánnak, Eötvös Józsefnek, Deák Ferencnek, Teleki Sándornak, Petőfi Sándornak, Vörösmarty Mihálynak és Mosonyi Mihálynak.

Domokos Zsuzsanna szól Lisztről, a pedagógusról is. Elmondta, hogy Liszt mint tanár is nagyon sokat tett az új generáció minél színvonalasabb neveléséért. Az általa is alapított, elnöklete alatt működő *Zeneakadémia* tantervének és magas művészi színvonalának koncepcióját Erkel Ferencel együttműködve alakította ki, de már a *Nemzeti Zenede* megalakulásakor, 1840-ben *alapítványt tett a szegényebb sorsú tehetséges fiatalok tanulásának elősegítésére*. 50 éves művészi jubileuma alkalmával pedig, 1873-ban, mikor a Zeneakadémia létrehozásának ügye már konkrétá vált, az ünnepségsorozat alatt kapott ajándékok közül kiemelkedővé vált számára a *Liszt-alapítvány*, melynek kamatából minden évben az általa javasolt két zeneakadémiai növendék kaphatott ösztöndíjat.

Liszt és Budapest kapcsolatról természetesen nemcsak a most nyíló időszak kiállítás mutat be dokumentumokat, hanem az állandó kiállítás is sok ilyen emléket őriz. Ezeket változatlanul a helyükön hagyták, s hozzájuk kapcsolódóan kiegészítő emlékeket állítottak ki.

A kiállítás kurátora elmondta, hogy a tárlat földszinti része tematikusan épül fel, Liszt magyarországi kapcsolataiból ad válogatást. A Jókai Mór által alapított *Magyar Írók és Költők Társasága* rendezvényein állandó aktív közreműködő volt, és a korabeli tudósításokból tudjuk, hogy értette a magyar nyelvű szövegeket, nem volt szüksége tolmácsolásra. A lenti tárlók dokumentumai közül különlegesség az *Angolkisasszonyok* gyönyörű vendégkönyve, Liszt aláírásával. A lenti rész két új, korszerű követelményeknek megfelelő tárlóval bővült a *Nemzeti Kulturális Alap*, a *Nemzeti Fejlesztési Minisztérium* támogatásának és a *Novastore* cég segítségével köszönhetően, a fenti részben pedig interaktív térképet állítottak be, amelyen az érdeklődők olyan budapesti helyszíneket kereshetnek ki, amelyek valamilyen módon Liszthez kapcsolódnak – ennek megvásárlását a Horváth Alapítvány tette lehetővé. A kiállítás létrejöttében nagy

segítséget kaptak a kölcsönző társintézmények munkatársaitól, vezetőitől.

Batta András, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem rektora megnyitó beszédében hangsúlyozta: – A kiállítás szeretné megvilágítani a magyar zeneszerző hazai kötődéseit. Liszt Ferenc 200. születésnapján, 2011. október 22-én Párizstól Szöulig a világ számos koncerttermében csendül majd fel Liszt Ferenc grandiózus *Krisztus-oratóriuma*. Bayreuthban a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem hallgatóiból álló zene- és énekkar, valamint fiatal magyar szólisták szólaltatják meg Fischer Ádám vezényletével a Stadthalléban ezt a nevezetes alkotást, ahol Detlef Altenburg, a weimari Liszt Akadémia professzora mond ünnepi beszédet.

A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem kiveszi részét az alapító-névadó ünnepléséből – közölte Batta András rektor, hozzátéve: ez az egyetlen olyan akadémia, melynek létrehozásában a zeneszerző személyesen részt vett, kijelölve az utat, amelyen az intézménynek haladnia kell. Batta András örömmel hozta szóba a néhány nappal ezelőtt történt változást, melynek értelmében *Budapest Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér* lesz a ferihegyi légikikötő neve az Országgyűlés döntése értelmében. Batta András kijelentette, örömmel vennék azt is, ha a pesti földalatti Vörösmarty utcai megállója „*Liszt múzeum*” kifejezéssel bővülne, felhívva ezzel is a látogatók figyelmét Liszt Ferenc egykori otthonára.

A *Liszt-Év*, mely 2011. január 22-én kezdődött hazánkban, számos kulturális programra hívogatja az érdeklődőket:

Liszt születésnapj fesztivál

A háromnapos fesztivál résztvevői főként azokból a művészekből tevődnek össze, akiknek a Zeneakadémia és annak Liszt Múzeuma már régóta a szívügyük: már korábban is adtak hangversenyt a múzeum javára, illetve ajándékként adott előadásokkal ünnepivé tették a múzeum programjait. A *Ránki Dezső – Klukon Edit házaspár*, *Jandó Jenő*, *Havas Judit*, *Egri Mónika – Pertis Attila házaspár*, *Bogányi Gergely*, *Lajkó István* már régóta a Liszt Múzeum támogatója. A nagyrészt zeneakadémiai tanárokból álló előadóművészek lelkesedésének köszönhető a fesztivál létrejötte, amelynek célja, hogy Liszt születésnapját egykori otthonában együtt ünnepeljük meg. A fesztivál tematikájának fő szála a *Faust*-megzenésítéseket szövi össze, másik különlegessége, hogy az eddig még kéziratban lappangó, főként Magyarországon őrzött ismeretlen változatok ősbemutatójának kíván teret adni.

Októberi Liszt-Fesztivál

A háromnapos fesztivál azonban nem nyújt megnyilatkozási lehetőséget mindazoknak, akik Lisztet játékkukkal otthona mellett szeretnék ünnepelni. Ezért az egész októberi matinésorozaton szintén Liszt művei csendülnek fel. A múzeum ily módon egy októberi Liszt-Fesztivált is rendez, mely magába öleli a születésnapj fesztivált. Az októberi fesztivált *Ránki Dezső* szóló hangversenye nyitja, majd a *Liszt Ferenc Kamarazenekar* lép fel *Lajkó István* közreműködésével, a harmadik szombat pedig a *Liszt Társasággal* közösen rendezendő Liszt-nap. A Liszt Múzeum és a Liszt Társaság mindig is szorosan együttműködött a zeneszerző szellemének ápolásában. A Liszt Társaság vezetőségének művészei, *Lantos István* és *Falvai Sándor* szintén azok közé a művészek közé tartoznak, akik a múzeumnak már korábban is nagyon sok segítséget nyújtottak előadóművészi és más munkájukkal. Az utolsó októberi matinét pedig *Marton Éva* és tanítványai adják, Liszt dalokkal.

Liszt-Évad a Liszt Múzeumban

A Liszt-Évad a Liszt Múzeumban szimbolikusan Beethoven 9. szimfóniájának Liszt által készített átiratával indul *Ránki Dezső* és *Klukon Edit* előadásában, vagyis azzal a művel, amely Liszt számára oly fontos volt, és a karácsonyi koncert is Liszt-művekkel zárja az évadot az Országos Széchényi Könyvtár kórusának előadásával, amelyet a Múzeum alapító igazgatónöje, *Eckhardt Mária* vezényel.

Budapesti séták Liszt Ferencsel

Liszt Ferenc, az első és egyben legnagyobb külföldön is elismert magyar zeneművész és zeneszerző mély érzelmekkel ragaszkodott a magyar főváros-hoz, amelyben először 11 évesen járt, és amely 58 éves korától otthonává vált. A *Budapesti séták Liszt Ferencsel* című kötet egy rendhagyó útikönyv, amelynek törzsanyagát öt városnéző séta képezi. A látogató/olvasó a könyv bevezető fejezetében magával Liszt Ferencsel ismerkedhet meg, fordultatos életének fontosabb állomásaival, művészi tevékenységének sokszínűségével, külföldi és budapesti tartózkodásainak áttekinthető összefoglalásával. Az öt séta során a magyar főváros pesti és budai központját járhatja be, azokat a helyszíneket, ahol Liszt is gyakran járt, ahol koncertezett, ahol lakott, ahol tanított, ahol vacsorán, estélyen vett részt, ahol barátai, tanítványai laktak, és ahová szívesen ment látogatóba. Lisztet kísérvé az olvasó az egykori főváros zenei és kulturális életébe nyer beletekintést. A könyv lapjain találkozhat a magyar politikai és

kulturális élet nagyjaival: Széchenyi Istvánnal, Deák Ferencel, Andrássy Gyulával, Jókai Mórral, és a magyar zenei élet elitjével: Erkel Ferencel, Mosonyi Mihállyal, Reményi Edével, Hubay Jenővel.

Kocsis Zoltán – a Nemzeti Filharmonikus Zenekarral (NFZ) együtt – a magyar Liszt-Év nagykövete. A magyarországi Liszt-Év fővédnöke *Schmitt Pál* köztársasági elnök. Szócs Géza, a Nemzeti Erőforrás Minisztérium kulturális államtitkára megerősítette: a kormányzat kiemelt feladatának tartja a Liszt-Év feltételeinek biztosítását. Az UNESCO a magyar nemzeti bizottság javaslatára a világhírű magyar zeneszerzőt és zongoristát a világ legjelentősebb, 2011-ben megünnepelendő személyiségeinek listájára vette, s anyagi támogatást is kilátásba helyezett.

Végezetül e cikk szerzője szeretne minél több *Liszt-plakáttal* találkozni Magyarországon a Liszt-Évben, ahogy szokás ez más nagy európai országokban, ha kiemelkedő szülöttjeikre emlékeznek az utódok. Liszt Ferenc a XIX. század egyik legjelentősebb romantikus magyar zeneszerzője. Papírra vetett jegyzetei szerint Liszt *magyarnak vallotta magát*: „... én is ehhez az erős fajhoz tartozom, én is ennek az eredendően szabad népnek a fia vagyok, amelynek még biztosan jobb napokat tartogat a sors!... Vezérszavom az legyen, hogy Magyarország egykor büszkén mutathasson rám.” – Budapesten azonban még egyetlen Liszt-plakáttal sem találkoztam, pedig a Liszt-Év megkezdődött! *Bayreuth* már tele van velük...

